

პოსტმოდერნიზმის არაბული ინვარიანტი

THE ARABIC INVARIANT OF POSTMODERNISM

ნინო დოლიძე

Nino Dolidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: პოსტმოდერნიზმი, არაბული კულტურა,
ლიტერატურა

Keywords: Postmodernism, Arabic culture, Literary texts

არაბულ სამყაროში არ ყოფილა პოსტმოდერნიზმის განმავრცობელი სოციალ-პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ ისტორიული ფაქტორები. მე-19-20 სს.-ის სხვა მიმდინარეობათა მსგავსად, ისიც „დასავლეთიდან შემოტანილი“ იყო, თუმცა არა მექანიკურად, რადგან ადგილობრივი კონტექსტი გააჩნდა. მართალია, მოდერნის ეპოქის დასრულებასთან ერთად დასავლეთმა დაკარგა „ეტალონის“ ფუნქცია, მაგრამ პოსტმოდერნისტული კულტურის შემთხვევაშიც ისე მოხდა, რომ არაბული „დაენია“ ევროპულს.

მაშინ, როცა დასავლური პოსტმოდერნიზმის ნიმუშები უმეტესად აპოლიტიკური იყო, ამ პერიოდის არაბული კულტურა დიქტატორული რეჟიმების პირობებში ვერ გათავისუფლდა პოლიტიკური თემებისაგან.* იქ, სადაც არ არის სიტყვის თავისუფლება, ინტელექტუალებმა უნდა გამოხატონ პროტესტი. გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან მოყოლებული** არაბულ სამყაროში, ერთი მხრივ, წარმოჩნდება მოდერნის შემდგომი კულტურული ეპოქა, როცა ახალი თაობა უპირისპირდება მანამდე გაბატონებულ მოდერნისტულ ტენდენციებს, ხოლო, მეორე მხრივ, მოდერნიზაციის პროცესი, რაც დასავლეთისადმი მიმსგავსებას, „გადასავლეთურებას“ გულისხმობს.

არაბულ კულტურაში, როგორც ევროპულისგან განსხვავებულ სივრცეში, შეიქმნა პოსტმოდერნიზმის ინვარიანტი. მაგ., პოსტმოდერნული ლიტერატურის ნიმუშები, ერთი მხრივ, შეიცავდა პოსტმოდერნისტული ტექსტებისთვის დამახასიათებელ ნიშ-

* პოლიტიკისგან ბოლომდე თავისუფალი ის ევროპაშიც არ ყოფილა. მაგალითად, იყო კაპიტალიზმის კრიტიკა. თუმცა მოგვიანებით ეს „კრიტიკაც“ კრიტიკის საგანი გახდა.

** პოსტმოდერნიზმი სახელოვნებო, ესთეტიკური სივრცის აღმნიშვნელი ტერმინია, ხოლო პოსტმოდერნი – იმ ეპოქის აღმნიშვნელი ისტორიული ტერმინი, რომელიც როგორც ევროპაში, ისე არაბულ ქვეყნებში დაახლოებით სამოციანი წლებიდან იღებს სათავეს. პოსტმოდერნისტული არაბული ნაწარმოებები კი უფრო მოგვიანებით – 80-იან-90-იან წლებში ჩნდება.

ნებს, როგორებიცაა ჟანრების შერწყმა, ტრადიციული ნიშნებისა თუ ფორმების ეკლექტურად (თუმცა ხშირად არააირონიული კონტექსტით) გამოყენება, ანარქიული სტრუქტურა, ინტერტექსტუალური ღია ციტირება, რემინისცენციები, სკეპტიციზმი, ჰიპერსივრცე, დარღვეული დროის საზღვრებით, და სხვ., მეორე მხრივ კი, არაბული მწერლობისათვის ნიშანდობლივ თავისებურებებს, რაც ადგილობრივი გარემოთი იყო განპირობებული. ხსოვნის, იდენტობისა თუ დროსა და სივრცეში დაკარგვის, საზღვრების მოშლის, ენებისა და კულტურების სინთეზის თემები გაუთავებელმა ომებმა, დევნილობამ, ტრავმამ, საზოგადოების რღვევამ წარმოშვა.

თუ 60-იან – 90-იან წწ.-ში დასავლეთში დრომოჭმულად ითვლებოდა მოვალეობის ლიტერატურა, არაბული პოსტმოდერნული მწერლობა ძირითადად ემიგრანტული, ციხის, ქალთა ნაწერებით, მემუარებითა თუ ავტობიოგრაფიით იყო წარმოდგენილი, ანუ ტექსტებით, რომლებიც არა მხოლოდ ასახავდა მძიმე რეალობას, არამედ კონკრეტულ გზავნილებსაც შეიცავდა როგორც არაბული, ისე დასავლური საზოგადოების მიმართ.

ევროპულის მსგავსად, ამ ეპოქის არაბულ კულტურაშიც ხშირად არ იცავდნენ ჟანრის კანონებს, თუმცა, რაკი ფორმითა და შინაარსით წმინდანყლის პოსტმოდერნისტული ნიმუშები იშვიათია, უფრო უპრიანი იქნება, ვისაუბროთ პოსტმოდერნიზმის ნიშნებზე ამა თუ იმ კონკრეტულ ნაწარმოებში.

ლიტერატურა:

Eisenstadt S. N. (2006). *Theorie und Moderne*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaft.

დოლიძე ნ. (2003). იასირ კატამიშის მაკამები, „აღმოსავლეთი და კავკასია“, 1, 122-127.

დოლიძე ნ. (2016). შუა საუკუნეების ნარატივის კვალი იზბად-დინ ალ-მადანის ნოველაში „კანდელი“, „ახლო აღმოსავლეთი და საქართველო“, №9, გ. წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

- Welsch W.** (2008). *Our Postmodern Modernity*, Akademie Verlag.
- Malti-Douglas F.** (1999). Postmodernizing the Traditional in the Autobiography of Shaykh Kishk. in: *Tradition, Modernity and Postmodernity in Arabic Literature. Essays in Honor of Professor Issa J. Boullata*, Kamal Abdel Malek & Wael Hallaq (Eds), Leiden-Boston-Köln: E.J.Brill, 389-410.
- Neuwirth A., Pflitsch A., Winkler B. (Eds.).** (2010). *Arabic Literature, Postmodern perspectives*, Saqi.
- Образцов А. В.** (2015). Модернизм и Модерн в: Модернизм в литературах Азии и Африки, Очерки, С.-П.
- Starkey P.** (2006). *Modern Arabic Literature*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- ტაპირი ბ.** (2017). და დაველოდები!, შესავალი რომანისა „დეიდა საფია და მონასტერი“, არაბულიდან თარგმნა ზ. ცხვედიანმა, წიგნები ბათუმში.
- Frankle G.** (1992). *Civilization: Utopia and Tragedy, Social Tragedy of Unconscious*, Open Gate Press.
- al-Hamamsi W., Soliman, M. (Eds.).** (2013). *Popular Culture in the Middle East and North Africa: A Postcolonial Outlook*, NY and London.

There weren't any social-economic, political or historical factors in the Arab World causing postmodernism. Like other esthetic trends before, it was "brought from the West". But it wasn't established in the Arabic environment mechanically. Arab Postmodernism had its native context. It's true that after the epoch of modernism Europe lost the function of the "etalon". And yet even in postmodern times Arabs had to catch up with the West.

Western postmodern works of art mostly were free of social or political engagements, but Arab culture in the condition of authoritarian regimes couldn't free from these issues.* If freedom of the expression

* In Europe the works of art also weren't totally free from the politics. For example, there was a critique of capitalism, but later that "critique" also

doesn't exist in society, the protest must be expressed by intellectuals. Since the beginning of the 60s* new Arab generation protested against modernist trends dominated in 50s, and there appeared a new wave of modernization and westernization as well.

In Arabic culture, as in the quite different space from the Western world, the invariant of postmodernism was created. Arab postmodern literary pieces contained characteristics of postmodern texts as mixture of different genres, using of traditional forms and signs (but not in an ironic context), anarchical structure, intertextuality, reminiscences, skepticism, hyperspace with ruined borders of time etc., and at the same time they contained some characteristics of national literature caused by native environment. The war, trauma, displacement, destroying of the Arab society gave birth to such themes as memory, identity, looseness in time and space, mixture of languages and cultures etc.

If in the 60s-90s engaged literature was outdated in the West, Arab postmodern literature was represented by Emigrant, Prison, Women Writings, Memoirs or Autobiography... These texts were not only depicting the reality, but also contained concrete messages towards Arabic and/ or Western societies.

In the Arabic culture of this epoch they also didn't care for the canons of genre. But as pure postmodern examples (by their form and plot) of art are not frequent, it would be better if we speak about signs of postmodernism in the concrete works.

References:

Eisenstadt S. N. (2006). *Theorie und Moderne*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaft.

was criticized.

- * Postmodernism is the term to indicate esthetic, art space, but postmodern is the historical epoch, which begins approximately in the 60s in the Arab World just as in Europe. Arabic postmodernist pieces of art appeared mostly in 80s and in 90s.

- Dolidze N.** (2003). Iasir Qatamishis maqamebi, "Aghmosavleti da Kavkasia", №1.
- Dolidze N.** (2016). Shua saukuneebis Narativis kvali Izz al-din al-Madanis novelashi "Qandeli", "Akhlo Aghmosavleti da saqartvelo", Iliani.
- Welsch W.** (2008). Our Postmodern Modernity, Akademie Verlag.
- Malti-Douglas F.** (1999). Postmodernizing the Traditional in the Autobiography of Shaykh Kishk. in: Tradition, Modernity and Postmodernity in Arabic Literature. Essays in Honor of Professor Issa J.Boullata, Kamal Abdel Malek & Wael Hallaq (Eds), Leiden-Boston-Köln: E.J.Brill.
- Neuwirth A., Pflitsch A., Winkler B. (Eds.).** (2010). Arabic Literature, Postmodern perspectives, Saqi.
- Образцов А. В.** (2015). Модернизм и Модерн в: Модернизм в литературах Азии и Африки, Очерки, С.-П.
- Starkey P.** (2006). Modern Arabic Literature, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tahiri B.** (2017). Da davelodebi, Shesavali Romanisa „Deida Safia da Monasteri“, arabulidan targmna Z.Tskhvedianma, Cignebi Batumshi.
- Frankle G.** (1992). Civilization: Utopia and Tragedy, Social Tragedy of Unconscious, Open Gate Press.
- al-Hamamsi W., Soliman, M. (Eds.).** (2013). Popular Culture in the Middle East and North Africa: A Postcolonial Outlook, NY and London.